

DOI [https://doi.org/10.32405/2308-8885-2024-2\(112\)-24-30](https://doi.org/10.32405/2308-8885-2024-2(112)-24-30)
УДК 371.333 : 372.87

Валерія Гаврилівна Власова,

кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри суспільно-гуманітарної освіти КНЗ КОР «Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів», м. Біла Церква, Україна, vlasovavg@ukr.net,
<https://orcid.org/0000-0003-1652-9809>

Вікторія Валентинівна Рагозіна,

кандидат педагогічних наук, провідний науковий співробітник лабораторії національно-патріотичного виховання ІПВ НАПН України, vlavian@ukr.net,
<https://orcid.org/0000-0002-3694-2054>

ОСВІТНІЙ ВІДЕОКОНТЕНТ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ НАВЧАННЯ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

Стаття присвячена проблемі використання освітнього відеоконтенту в навчанні образотворчого мистецтва учнів закладів загальної середньої освіти. Розглядаються типи і види навчального відеоконтенту, вимоги щодо його розробки, етапи підготовки та технології створення, особливості використання на уроках образотворчого мистецтва в інтегрованому курсі «Мистецтво». Наведено приклади відеоконтенту, створеного вчителями образотворчого мистецтва з навчальною метою, рекомендації до його інтеграції в уроки інтегрованого курсу «Мистецтво» для опанування учнями знань і практичних умінь.

Ключові слова: освітній відеоконтент, навчальне відео, уроки мистецтва, учні, навчання образотворчого мистецтва, інтегрований курс «Мистецтво».

Інтернет вже давно став невід'ємною реальністю нашого буття і широко використовується у професійному й особистому житті людей XXI століття. Нові можливості інтернет-технологій стрімко розвинулися у світі за об'єктивних обставин останніх років і дали можливість мільйонам людей втілювати нові ідеї і реалізовувати професійні проекти в різних галузях, цікаво проводити дозвілля, навіть мандрувати й перемішуватися у віртуальному світі. Значні можливості відкрилися й у сфері освіти та самоосвіти.

Нові виклики перед системою освіти, пов'язані із запровадженням дистанційного навчання, зумовили необхідність вчителям із досвідом та молодим педагогам освоювати нові уміння самотужки: опановувати сервіси і програми, записувати навчальний контент, проводити уроки онлайн, спілкуватися в чатах та ін. Нові прийоми навчання мають опановувати й учні, найперше – самостійно опрацьовувати навчальні матеріали, представлені вчителем у різних форматах (аудіо- чи відеофайли, презентації та ін.).

Серед усіх навчальних матеріалів виокремлюється освітній відеоконтент, який надається учням з навчальною метою. Такий контент вчитель може знаходити в інтернеті чи створювати власноруч. Наскільки різноманітний освітній відеоконтент корисний і задовольняє потреби сучасних учнів – ці та багато інших питань обговорюють зарубіжні й вітчизняні вчені й практики.

«Молоді українці покоління Z схожі на своїх однолітків в інших країнах Європи та США – він/вона практично весь час має доступ до інтернету та постійно користується соціальними мережами» [13, с. 124], – а отже, переглядає величезну кількість відеоконтенту, зокрема і навчального спрямування.

З позицій маркетологів короткий відеоконтент, що певним чином навчає, є корисним для споживачів та слугує просуванню товарів на споживчому ринку. Так, у дослідженні тенденцій маркетингової індустрії HubSpot Blog за 2022 р. з'ясовано, що більше половини маркетологів (51%) планували збільшити свої інвестиції в короткі відео (до 60 сек.) з огляду на найвищу їх рентабельність серед будь-яких маркетингових стратегій в соціальних мережах. Адже саме короткі відео дають творцям інноваційний спосіб продемонструвати свій контент [13]. За даними досліджень маркетингової компанії HubSpot, 85% опитаних американських компаній вважають короткі відео (до 30 сек.) найефективнішим форматом у соцмережах [12].

Зарубіжні дослідження у галузі освіти засвідчують важливу роль відео в підтримці інтересу учнів і результативності навчання, – такий висновок зробила дослідниця С. Брейм на основі аналізу літератури [16].

Українські вчені наголошують на необхідності проектування інформаційного освітнього середовища, що є вагомим і для системи освіти України, і для інноваційного розвитку суспільства в цілому (В. Биков, Ю. Горошко, М. Жалдак, Н. Морзе, О. Пінчук, С. Раков, Ю. Рамський, С. Семеріков, О. Співаковський, О. Спірін, Ю. Триус та ін. Вчені розробляють теоретико-методичну тематику використання інноваційно-інформаційних технологій у навчанні

різних дисциплін, зокрема й мистецтва (О. Базелюк, Л. Кондратова, Т. Потапчук, Н. Новикова та ін.).

Інноваційним у освітньому процесі є застосування електронних освітніх ресурсів (електронних навчальних, довідкових, практичних видань), а також інших навчальних відеоматеріалів. Узагальнення наукових джерел з проблеми використання відеоматеріалів у освітньому процесі здійснили вчені М. Бурда і Д. Васильєва [1]. Особливості використання навчального відео в різних аудиторіях здобувачів освіти висвітлюють Д. Бучинська, В. Вембер, Д. Настас та ін. Водночас, аналіз літератури засвідчує більшу розробленість цієї проблематики фахівцями вищої школи. Це ж підтверджує і аналіз дисертацій з бази Центральної наукової бібліотеки імені О. Вернадського (на 2021 рік): серед наукових досліджень впровадження відеоматеріалів у навчальний процес 75% присвячено вищій освіті, тоді як початковій і середній школам – по 12,5% [1, с. 17]. Тематика цих досліджень розподіляється за такими напрямками: використання відео в навчанні державної чи іноземної мови (50%), природничих дисциплін і математики (12,5%); інших предметів (37,5%) [1, с. 17]. Ця ж тенденція зберігається і щодо статей – більшість із них присвячена застосуванню відеоконтенту в організації навчання точних та природничих дисциплін, іноземної мови.

Реалізація Концепції НУШ сприяла інноваційним теоретико-методичним розробкам з різних питань, що висвітлюються широкому колу вчителів. Зокрема, на сайті МОН України є рекомендації щодо створення якісного навчального відео, інтеграції відео в уроки з різних дисциплін – як узагальнення найкращого досвіду вчителів [9]. Однак поради вчителям мистецтва серед них відсутні.

Вчителі мистецтва з метою самоосвіти відвідують вебінари, ініційовані видавництвами навчальної літератури («Генеза», «Освіта» та ін.), а також авторські вебінари від провідних фахівців галузі, які частково стосуються й ефективності використання відеоконтенту в навчанні мистецтва, містять поради щодо створення онлайн-анімації, вико-

ристання сервісів для онлайн-музикування, розмальовування тощо (Л. Кондратова, А. Орлова та ін.). І все ж тема залишається актуальною для практиків, оскільки її дослідницькі аспекти повністю не вичерпано. Тож, **мета нашої статті** полягає у висвітленні педагогічного потенціалу навчального відеоконтенту як ефективного засобу в опануванні учнями закладів загальної середньої освіти образотворчого мистецтва в інтегрованому курсі «Мистецтво».

Зміст поняття «відеоконтент». Типи і види навчального відеоконтенту. Контент розуміють як зміст, інформацію. Відповідно, відеоконтент визначають як інформацію, представлену у форматі відео. Відеоконтент належить до «мультимедіа», оскільки в ньому поєднуються різні способи подання повідомлень (текст, графіка, звук, відео тощо).

Відеоконтент займає особливе місце у переліку можливих форм комунікації між людьми. Завдяки реальній візуалізації відеоконтент допомагає вирішувати найрізноманітніші завдання у професійній і особистій сферах життєдіяльності. Вирізняють різні типи контенту, але основних чотири: освітній, інформаційний, розважальний та імідажевий. Зосередимося на освітньому відеоконтенті.

Як зазначають дослідники [4], «мультимедійний контент може бути реалізований у вигляді інтерактивного відео, відеолекції, створений у вигляді відеоскрайбінгу, за допомогою скрінкастів, представлений у інфографіці та анімації, контент може бути інтерактивним та 3D-візуалізованим тощо» [4, с. 22]. В освітньому процесі можуть використовуватися такі типи відео [4, с. 23–26]:

1) професійні навчальні фільми (навчальні, науково-популярні професійні фільми, відеолекції, відеоуроки – знімаються на професійних студіях);

2) студійні та натурні відеолекції (зйомка ведеться безпосередньо під час лекційних занять з живою аудиторією; глядач бачить презентований матеріал – на звичайній чи скляній дошці);

3) відеоскрайбінг (професійний, напівпрофесійний та аматорський – анімаційні відеоролики, в яких мальоване зображення створюється прямо на очах глядача);

4) відеоінфографіка (графічне візуальне подання даних або знань; відеоформат інфографіки дозволяє використовувати графіку в русі, додавати музику і звукові ефекти, створюючи ефект розширеної реальності);

5) скрінкасти (цифровий відеозапис відомостей, що виводяться на екран комп'ютера і часто супроводжуються голосовими коментарями; представлений у формі «картинка в картинці», тільки презентований матеріал, «німі» скрінкасти, прискорений скрінкаст, скрінкасти як довідка, скрінкасти з елементами відеоскрайбінгу та ін.);

6) демонстрації етапів процесу (дослід, роботи обладнання, програмного забезпечення тощо);

7) інтерактивні відеоролики (комбінують з текстами, мапами, опитуваннями та ін.) – для створення будь-якого контенту;

8) 3D-візуалізація (має можливості створення анімації);

9) псевдовідео (створені із статичних об'єктів, при швидкому показі яких виникає ефект відтворюваного трека);

10) відеотаймлайн (дозволяє продемонструвати об'єкт в часі, наочно відобразити порядок проходження об'єктів один за одним та ін.);

11) відеомаштабування (демонстрація порівняння розмірів об'єктів у просторі).

Аналіз навчального відеоконтенту дозволив дослідникам виокремити його види [7, с. 102–102]: відеопрезентація курсу; відеоогляд навчальних матеріалів; відеозапис «живої» лекції; вебінар (в онлайн-форматі); відеозапис вебінара; студійний короткометражний відеоурок, який розкриває дуже вузьку тему (проблему); слайд-фільм із закадровим супроводом викладача; інтерактивна відеолекція із завданнями для самостійної роботи та інтерактивними візуальними елементами; мультимедійна відеолекція зі складними спецефектами; навчальні фільми; відеодемонстрування навчальних матеріалів і виконання дій чи технологічних операцій; відеоінструкція до виконання практичних робіт.

Отже, різноманіття можливостей навчального відео безмежне.

Опанування інструментарієм створення відеопродуктів дає вчителів можливість якісно організовувати освітній процес.

Навчальний відеоконтент як ефективний освітній засіб. Науковці [1; 2; 4; 6; 7; 11; 14] зазначають, що використання освітніх відеоматеріалів актуальне для сучасних учнів і студентської молоді, сприймання, мислення та емоційна сфера яких формуються під впливом потужного і стрімкого розвитку гаджетів та інтернет-технологій, надмірно широких потоків інформації тощо. Тому «медійне» покоління по-своєму сприймає інформацію, по-своєму на неї реагує і, відповідно, має потребу в особливій інформації – у текстах «нової природи» [5]. Цю потребу задовольняє, зокрема, і навчальний відеоконтент.

Вивчаючи питання доцільності впровадження освітніх відео, дослідниця Д. Бучинська [2] зробила висновок, що використання відеоматеріалів значно підвищує ефективність освітнього процесу і дозволяє здобувачам освіти засвоїти 65% матеріалу, оскільки слуховий та зоровий аналізатори є домінуючими каналами сприйняття інформації. Перегляд відео сприяє підвищенню інтересу до вивчення матеріалу, кращому його засвоєнню та запам'ятовуванню, розширює кругозір.

Результати експериментальних досліджень серед учнів та студентів [2; 6] підтвердили, що використання навчальних відео здатне створити високий рівень мотивації здобувачів освіти до вивчення предмета та сприяє покращенню засвоєння предметних знань, досягнення навчальних цілей. Водночас, не зайвим є врахування наступного: навчальне відео потребує значних часових і енергетичних ресурсів для його створення, а також апаратури для якісного відтворення.

Створення навчального відеоконтенту вчителем образотворчого мистецтва. Оскільки кількість освітніх відеоматеріалів у світі безперервно зростає завдяки розвитку технологій, з'являються безкоштовні додатки та сервіси із можливістю викладання будь-якого відео, вчителям варто створювати власний контент і активніше

застосовувати його в роботі. Можна скористатися такими програмами та ресурсами (і безкоштовними, і платними): InShot, Movavi Video Editor, Windows Movie Maker, PlayPosit, Adobe Premiere Pro, ZS4 Video Editor, Avidemux та ін. Окремі з цих та інших ресурсів, що використовуються для запису відео з екрану (скрінкасту), та їхні можливості розглянуто у статті [14].

У процесі навчання образотворчого мистецтва вчитель може запропонувати своїм учням:

1) *реklamний відеоконтент* (наприклад, анонси подій – майбутньої зустрічі з народною майстриною, виходу навчальних продуктів – книг, журналів, фільмів тощо); такі відеоролики будуть підтримувати інтерес і мотивацію учіння впродовж року;

2) *оглядовий відеоконтент* (наприклад, огляд біографії та творчості митця, огляд документального чи художнього фільму про митця чи історії створення його мистецького твору, театральних вистав тощо) – вони слугуватимуть додатковим джерелом знань і розширюватимуть кругозір учня;

3) *навчальний відеоконтент*:

- відеолекції, що містять запис викладу теоретичного матеріалу (часто в супроводі презентації) з конкретної навчальної теми;

- відеодемонстрація, в якій розглядаються способи виконання конкретного завдання (наприклад, використання певного художнього інструмента, матеріалу або техніки виконання зображення – у навчанні образотворчого мистецтва);

- тематичні відеодослідження (відеоролики), що містять аналіз прикладів із реального життя, застосовування певних знань чи вмін на практиці;

- анімація на спеціальній дошці; передбачає показ використання намальованої анімації – з метою візуального пояснення певної ідеї.

Під час навчання образотворчого мистецтва найбільш затребуваною є третя група відеоматеріалів, що спрямовані на опанування учнями практичних прийомів чи навичок.

Створюємо відеоконтент: акцентуємо увагу вчителя. Щоб створити якісний і корисний для учнів відеоконтент,

слід керуватися такими критеріями [2, с. 105–106]:

1. Зацікавлення (відео має нести позитивні емоції і мотивувати).

2. Емоційні злети та падіння (наявність переходів від спокійного стану глядача до емоційного стрибка).

3. Чітка дикція, паузи і темпоритм.

4. Доцільність і домірність жестів.

5. Сюжет (зав'язка, розвиток, кульмінація, розв'язка).

6. Єдиний стиль викладу.

7. Тривалість.

Готуючи **матеріал**, слід зважати на те, що молодь часто ігнорує відеоматеріали, довгі за тривалістю. Отже, навчальне відео має демонструватися 10–15 хвилин [2, с. 106], щоб глядач міг максимально сконцентруватися на предметі учіння, не відволікатися і не нудьгувати. Довгий відеокліп рекомендується розділити на кілька частин і подати в серії коротких відео, щоб мотивувати учнів продовжувати вивчення матеріалу далі. Отже, **навчальні відео мають бути короткими**.

Щоб відео принесло максимальну користь у освітньому процесі, під час його проєктування і використання слід зважити на такі три елементи, сформульовані на основі когнітивної теорії мультимедійного навчання: когнітивне навантаження; некогнітивні елементи, які впливають на залучення; особливості, які підтримують активне навчання здобувачів [16].

Відповідно, **ефективними практиками у створенні навчального відео є такі**: маркування, або розмітка (виокремлення на екрані важливої інформації через появу двох або трьох ключових слів, зміну кольорів, контраст або символ); сегментування (фрагментування інформації); просіювання або пропонування (вилучення з відео цікавої, але зайвої інформації, яка не сприяє досягненню навчальних цілей); накладання модальностей, або мультимодальність (одночасне використання і аудіального/вербального, і візуального/графічного каналу передачі інформації). Саме такі практики у створенні відео допомогтимуть здобувачам краще зрозуміти та запам'ятати інформацію. Крім цього, дослідниця радить використовувати розмовний стиль і елементи, що активізу-

ватимуть глядачів (стоп-запитання та ін.) [16].

Отже, відео має орієнтуватися на навчальні цілі, мати виділені важливі ідеї та містити домірну кількість необхідних для пояснення аудіо- та візуальних елементів, а також вбудовані елементи активного навчання. Врахування цих моментів закладає основу для використання відео як інструмента ефективної освіти.

Етапи підготовчої роботи вчителя у створенні навчального відео. Слід прислухатися до порад експертів і дотримуватися певної етапності у процесі підготовки і запису відео. Необхідно: 1) відповісти на три запитання («Що я хочу розказати чи показати учням? Як я це хочу зробити? Який результат матиме відео для моїх учнів?»); 2) структурувати матеріал відповідно до мети, розбити матеріал на блоки, подумати, як зробити його простим і доступним упродовж 6 хвилин (оптимальний час); 3) продумати формати подачі матеріалу (лекція чи тьюторіал).

Якщо вчитель хоче викласти теоретичний матеріал і проілюструвати його, варто помістити в кадрі і лектора, і дошку чи презентацію (відеолекція). Якщо ж мета – пояснити і показати послідовність виконання дій, як у майстер-класі, то слід записати це відео з покроковою інструкцією (тьюторіал) [3].

Отже, перед записом навчального відео вчитель має продумати спосіб донесення інформації до учня (тобто: що саме він буде записувати – свою розповідь з тлумаченням мистецького поняття; виклад нового матеріалу, візуально проілюстрованого; виконання композиції у певній техніці тощо). Це дозволяє вчителю обрати формат відео (відеолекція, наприклад), програмне забезпечення для його виконання і – що важливо – додаткові візуальні матеріали. Це потрібно, оскільки, за даними досліджень [2] опитувані зазначають, що вони краще сприймають і засвоюють навчальний матеріал, поданий у відеоформаті (50,6%) та форматі динамічних ілюстрацій (24,8%); матеріал у текстовому форматі гарно засвоюють тільки 6,3%). Якщо аудиторію глядачів не зацікавлює відео в перші 10 секунд, то 90% його вимикає; а отже, для підви-

щення ефективності сприйняття необхідно перемикає увагу глядачів кожні 1,5–2 хвилини – з цією метою бажано використовувати такі засоби унаочнення інформації, як графіки, діаграми, таблиці, блок-схеми, ілюстрації тощо. Після цього вчитель переходить до етапу запису відео.

Технологія створення навчального відео складається з таких етапів [7, с. 106]:

1. Визначення освітніх цілей і завдань.
2. Розроблення сценарію.
3. Підбір дидактичних матеріалів і обладнання для проведення відеозйомок.
4. Зйомка епізодів.
5. Обробка і монтаж відеоряду.
6. Створення спецефектів і інтерактивних елементів.
7. Збереження відеоряду.

Різні види відеоконтенту мають певні особливості, – про це зазначають дослідники. Так, технологію створення навчального відеолекції з використанням різних технічних засобів покроково описує Д. Настас [11] і рекомендує заздалегідь підготувати короткі відеоролики та/або звукозаписи, а також слайди для викладення основного матеріалу. Дослідниця зазначає переваги таких типів запису відеолекцій: а) запис робочого столу з аудіокоментарем (для демонстрації роботи зі складними програмами, які потребують детальної та покрокової відеоінструкції); б) запис відеолекції з вебкамери (для демонстрації явищ або процесів, оскільки вебкамера дозволяє розмістити в кадрі будь-які об'єкти) [11, с. 5].

Специфіка уроку образотворчого мистецтва полягає в тому, що учні мають опановувати художні техніки, вчитися створювати різні композиції – тож вчитель має здійснювати покроковий супровід учнів у їхній практичній роботі. Для цього він записує відео у форматі тьюторіал – обов'язково при денному природному освітленні. Зйомка відео можлива у двох варіантах: одразу коментувати і пояснювати під час зйомки або здійснювати окремий запис відео і озвучення, а потім робити монтаж [10, с. 39].

Як бачимо, у процесі створення навчального відео використовуються **додаткові матеріали**, що допомагають подавати інформацію у різних візуальних

формах. Так, у відеолекції свій виступ вчитель може супроводити *презентацією* (створеною з допомогою Microsoft PowerPoint або інших програм), яка є набором слайдів у файлі спеціального формату. Для отримання максимального ефекту необхідно пропонувати оптимальну кількість слайдів, «пам'ятати, що відомості на одному слайді мають демонструвати головну думку, речення використовуйте прості та лаконічні, терміни виділяйте та розміщуйте в центрі слайда» [10, с. 5], а також краще включати прості таблиці чи схеми, які добре сприймаються. Варто подбати про однаковий дизайн на всіх слайдах презентації (шрифти, розмір тексту, оформлення).

Поєднати подачу матеріалу із візуальним форматом, який подобається учням, допоможе *скрінкаст*. До його підготовки є особливі вимоги: текст за кадром має бути простим і ретельно продуманим, скрінкаст має бути коротким і складатися з 6–9 слайдів (можна скористатися OBS Studio – безкоштовною програмою із зручним українськомовним інтерфейсом). Революційним способом конспектування лекцій, результатів «мозкових штурмів» є *скетчноутінг*. Він дає змогу фіксувати інформацію у малюнках і символах, що сприяє швидкому засвоєнню інформації. Корисним для вчителя образотворчого мистецтва може бути *скрайбінг* – коли розповідь чи пояснення супроводжується графічною ілюстрацією, що відтворює зміст ілюстративно, з допомогою різних типів зображень: знаків, окремих ключових слів (тегів), діаграм тощо. Причому це може робити і вчитель, і учні.

Для вчителів мистецтва: приклади навчального відеоконтенту. Завдяки поширеним програмами відеомонтажу (Windows Movie Maker, Pinnacle Studio тощо) можна монтувати відеоматеріали і публікувати їх в інтернеті. Так, науковці, вчителі мистецтва і керівники гуртків представляють в інтернеті онлайн-уроки, що водночас є втіленням мистецького проєкту – Галина Кузьменко (<https://www.youtube.com/watch?v=ddHdqjzmGC0;h t t p s : / / w w w . y o u t u b e . c o m / watch?v=iv4xx4BSzxs&t=31s>); мистецькі майстер-класи, що дозволяють уч-

Іл. 1. Навчальне відео: малюємо подвійний портрет «З улюбленою матусею»

ням опанувати художні техніки – Раїса Левдік (<https://youtu.be/aeFZ3J3ksCQ?si=575XgAFDaL2eGmxv>); майстер-класи з метою навчити учнів створювати композиції – Наталія Кузьменко (<https://www.youtube.com/watch?v=Lfz7nAq2a8Y>), Юлія Шеменьова (<https://www.youtube.com/watch?v=G0Ja1e5fLU8>), Світлана Стрельцова (<https://www.youtube.com/watch?v=AxA6Y7q4HXg&t=103s>); а також демонструють виготовлені учнями роботи – Наталія Кузьменко (https://www.youtube.com/watch?v=b0UP_y5uc8) та ін.

Наведемо к'юар-коди навчальних відео:

1. Навчальне відео (туторіал) для учнів 6 класу із зображення подвійного портрета «З улюбленою матусею», що можна використовувати для вивчення портретного жанру та опрацювання теми камерного портрета на уроках ін-

Іл. 2. Навчальне відео: створюємо стилізований образ лева в орнаментальній об'ємній рамці

Іл. 3. Навчальне відео «Тактильна Петриківка: пальчикова техніка петриківського розпису»

тегрованого курсу «Мистецтво» (автор В. Власова) (іл. 1).

2. Навчальне відео (туторіал) для учнів 6 класу – створення стилізованого образу лева в орнаментальній об'ємній рамці. Це відео можна використовувати під час опанування анімалістичного жанру на уроках інтегрованого курсу «Мистецтво» (автор В. Власова) (іл. 2).

3. Навчальне відео «Тактильна петриківка: пальчикова техніка петриківського розпису» (автори В. Власова, В. Місюра) (іл. 3).

Перші два відео були розроблені на замовлення Видавничого дому «Освіта» для підручника і Арт-навігатора «Мистецтво» 6 кл. та оприлюднені на вебінарі для вчителів мистецтва, організованого Інститутом педагогіки НАПН України, Видавничим домом «Освіта», КНЗ КОР «Київський обласний інститут підвищення кваліфікації педагогічних кадрів» (2023) (<https://inform1.yakistosviti.com.ua/mystetstvo/6-klas/>).

Окремі вчителі мають досвід створення посібників: так, Анна Орлова [10] описала використання на уроках образотворчого мистецтва інтерактивної та рухливої наочності, туторіалів, вебквестів, відеоквестів, мистецького матеріалу, створеного у формі коміксів, інтерактивних книг за допомогою інтернет-сервісів, що дають можливість у цікавій ігровій формі розкрити складні поняття, теми. Створені авторкою відеолекції, туторіали розміщені на її YouTube-каналі, їх можна використовувати під час дистанційного навчання.

Досвід вчителів вартий уваги і вивчення.

Пошук готового навчального відеоконтенту. Окрім створення власних, вчителі мистецтва можуть скористатися готовими навчальними відеоматеріалами. Їм на допомогу прийдуть сайти та Youtube-канали з готовими відеоуроками, навчальними відео та подкастами (<https://teach-hub.com/de-shukaty-videouroky-navchal-ne-video-ta-podkasty/>). У першу чергу слід скористатися каналом МОН, на якому транслюються відеоуроки. Різноманітні освітні платформи (зокрема Національна освітня платформа), надають добірки готових навчальних відео (наприклад, освітній портал «Ранок»).

Використання відеоконтенту в навчанні. Варто дослухатися до порад експертів і вчителів про те, як інтегрувати відео в уроки, використовувати різні методики і техніки, зокрема: перевернуте навчання (англ. flipped classroom); змішане навчання (англ. blended learning); асинхронне навчання; синхронне навчання [9].

Існує загальний алгоритм роботи вчителя з відео: самостійно переглянути відео; сформулювати мету використання відео на уроці; визначити, яка саме частина відео буде використовуватися на занятті; за потреби підготувати нарізки відео; врахувати вікові, розумові та фізіологічні особливості учнів та учениць [9].

Навчальне відео демонструється на уроці з певною метою. Тож можна запитати учнів: яка мета перегляду та де і як його можна використати в житті. Доцільно перед переглядом відео учнями дати їм конкретні завдання та запропонувати роздатковий матеріал (для заповнення чи опрацювання) або можливість занотувати основні моменти, ідеї. Під час перегляду відео вчитель може використати прийом «стоп-кадр» – зупинити відео і запитати: «Що буде далі?» або «Яке рішення слід прийняти?» та інші (це активізуватиме мислення учнів і спонукатиме до обговорення). Не зайвими будуть і домашні завдання (за відеоматеріалами) [9].

Начальні відео краще пропонувати з метою не тільки давати учням готові знання, а насамперед – стимулювати їх самостійно формулювати проблемні питання (для обговорення, зокрема). Тоді доцільне таке їх використання:

- відео передусє вивченню нової теми і дозволяло виокремити основне питання, навколо якого вибудовуватиметься урок. Наприклад, може вміщати певні біографічні дані (цікаві історії з життя і творчості) відомих людей, які залишили яскравий слід у культурі, мистецтві та науці, або інформацію щодо творів митців (подану у формі загадок, таємничих історій тощо);

- відео подається на етапі закріплення умінь – у середині, чи наприкінці уроку, чи після вивчення теми або розділу. Тоді виокремлення питань учнями допоможе перевірити, наскільки

вони засвоїли і зрозуміли вивчений матеріал;

- відео пропонується для перегляду вдома, щоб учні самостійно виокремили таке питання і дали до нього пояснення (у письмовій, аудіо- чи відеоформі) [9]. Таке відео може містити фрагменти віртуальної екскурсії музеєм, виставкою тощо і передбачає ознайомлення з різноманітними об'єктами (окремими експонатами, колекціями музеїв, пам'ятками архітектури). Учні можуть виокремлювати твори мистецтва, які привернули їхню увагу, і сформулювати проблемне питання стосовно цього твору, яке їм хочеться обговорити з однокласниками, чи вчителем, чи навіть автором;

- доцільно використовувати для організації групової проєктної діяльності.

Різнноманітні навчальні відео можна використовувати не тільки під час дистанційного навчання, а й на уроках офлайн. Вчитель образотворчого мистецтва А. Орлова [10] наводить такі приклади: «переглянувши відео (тutorіал) вдома, виконати додаткову практичну роботу, опанувати нові техніки образотворчого мистецтва та отримати нові теоретичні знання; якщо у деяких учнів з класу виникли труднощі із засвоєнням теоретичного матеріалу чи виконанням практичної роботи, можна дати їм домашнє завдання – переглянути відеоурок (тutorіал) та виконати практичне завдання у зручному для них темпі; переглянути відеолекцію на уроці з метою засвоєння нового навчального матеріалу, спостереження та аналізу творів мистецтва (візуальних: графіка, живопис, архітектура; аудіальних: музичні композиції; поєднання візуальних та аудіальних: театральні вистави, кінематограф тощо); доповнити набуті знання на уроці, переглянувши вдома відеоматеріал як додаткове домашнє знання; перед опрацюванням нової теми дати учням самостійно ознайомитися із навчальним матеріалом, переглянувши відео вдома, що дає можливість на уроці на базі отриманих знань вивчати тему більш поглиблено» [10, с. 40–41].

«З метою зацікавлення учнів переглядом та аналізом творів мистецтва

доречно проводити, особливо під час дистанційного навчання, вебквести або відеоквести. Ці форми роботи мають низку переваг: учні полюбують загадками, а тому з більшою цікавістю будуть виконувати завдання квестів, ніж читати теорію та відповідати на тести; квести мотивують школярів досліджувати та самостійно вивчати матеріал; учні зосереджено спостерігають за творами мистецтва; завдання можна використовувати у будь-якому форматі навчання (online та offline)» [10, с. 42]. Приклади таких форм представлено для учнів 5–7 класів [10, с. 42].

Окрім цього, початкові відео пропонуються учням, щоб навчити їх самостійно створювати відео. Приклад наводять Вікторія Кондратова та Ірина Жиган [8, с. 70–71, 76–77]. У навчальному посібнику для 7 класу «Арт-технології» (освітній проєкт «Ліга крилатих»), у процесі розкриття теми «Відеореклама (ознайомлення з поняттям рекламний відеоролик, етапи та сценарій його створення), пропонують учням (протягом двох уроків) розробити сценарій рекламного відеоролика свого продукту чи компанії, ескізи 2–3 кадрів відеоролика та на основі підготовлених матеріалів і порад, створити за поданим зразком (за QR-кодом) відеоролик у Canva чи в іншому відеоредакторі для stories/reels в інстаграм.

Висновки. Отже, освітній відеоконтент – це спеціально підготовлений навчальний продукт, що містить необхідні елементи для підвищення поінформованості та інтересу до навчання. Резюмуючи, можна сказати, що інтернет-технології є високоефективним засобом впливу на свідомість людини, мають значний педагогічний потенціал (підвищують мотивацію учіння, сприяють ефективному пізнанню матеріалу, його опрацюванню і застосуванню, стимулюють набуття практичних умінь і розвиток навичок та ін.). Створення і використання освітнього відеоконтенту залежить від досвіду педагога і його бажання опановувати сучасні мультимедійні технології.

Під час створення і презентації учням освітнього відеоконтенту вчитель має зважати на зазначені у статті рекомендації дослідників і пам'ятати про

такі вимоги: відео має бути коротким, містити оптимальний обсяг змістового наповнення, формат подання інформації мусить відповідати віковим можливостям сприймання учнів, бути належної якості тощо.

Слід пам'ятати про допоміжну роль такого відео в освітньому процесі, тобто йдеться про доцільність і домірність його використання. Адже відео не може замінити виклад навчального матеріалу вчителем, його пояснення і безпосереднє спілкування; також важлива активна пізнавальна діяльність самих учнів, яка може спиратися на інформацію, презентовану в навчальному відеоролику візуальними засобами.

Перспективою подальших розвідок є використання різноманітних видів відео у контексті реалізації мистецької освітньої галузі Державного стандарту початкової освіти та Державного стандарту базової середньої освіти.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

- Бурда М. І., Василюєва Д. В. Відеолекції у навчанні математики учнів 5–6 класів. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2021. Т. 85. № 5. С. 14–28. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ITZN_2021_85_5_4
- Бучинська Д. Л. Використання відео в навчальному процесі – потреба сьогодення. *Електронне наукове видання «Відкрите освітнє середовище сучасного університету»*. 2015. № 1. С. 101–107. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/oeemu_2015_1_12
- Бухта Я. Як вчителю зробити освітнє відео в класі чи вдома. URL: <https://nus.org.ua/articles/yak-vchytelyu-zrobyty-osvitnye-video-v-klasi-chy-vdoma/>
- Вембер В. П., Бучинська Д. Л. Сучасні типи навчального відео та особливості їх використання у навчальному процесі. *Освітлогічний дискурс*. 2016. № 1. С. 19–29. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/osdys_2016_1_5
- Гич Г. М. «Кліпове» мислення молоді: друг чи ворог навчання? *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»*. Серія : Педагогіка. 2016. Т. 269. Вип. 257. С. 38–42. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchduped_2016_269_257_8
- Дефорж Г. В., Халіляна К. Е. Оцінка впливу ІКТ на ефективність вивчення біології у закладі загальної середньої освіти. *Наукові записки*. 2023. Вип. 1. С. 7–15.
- Дистанційне навчання: дидактика, методика, організація [Текст]: монографія / В. Г. Гетта, С. М. Єрмак, Г. В. Джевага, О. М. Шулєга, І. В. Повецера, Н. М. Носовець, А. М. Коляда. Чернівці, 2017. 286 с. URL: <http://erpub.chnpri.edu.ua:8080/jspui/bitstream/123456789/6650/1/Дистанційне%20навчання%20дидактика%20методика%20організація.pdf>
- Жиган І. М., Калашнікова О. В., Кондратова В. В. та ін. *Арт-технології: навч. посібн. для 7 кл. закл. заг. серед. освіти, що впроваджують освітню програму «Ліга крилатих»*. У 2 ч. Ч. 2 / І. М. Жиган, О. В. Калашнікова, В. В. Кондратова, А. В. Проша, Л. О. Чистякова. Київ: ТОВ «ОП «Ліга крилатих», 2023. 116 с.

9. Молодик К. Відео – улюблений учнівський формат? *Ефективні сценарії використання на уроках у скарбничку вчителям НУШ*. URL: <https://nus.org.ua/articles/video-ulyubleniy-uchnivskiy-format-efektyvnystsenariyi-vykorystannya-na-urokah-u-skarbnichkuvchytelyam/>

10. Мотивація школярів до творчої діяльності засобами образотворчого мистецтва : Інформаційно-методичні матеріали з досвіду роботи Орлової Анни Вікторівни / упорядник Вікторія Кондратова. Кропивницький : КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського», 2022. 48 с.

11. Настас Д. Л. Використання відеоекції у педагогічній діяльності для підвищення ефективності сприйняття навчального матеріалу студентами. *Комп'ютер у школі та сім'ї*. 2018. № 7. С. 3–9. URL: [chrome-extension://efaidnbmnnnibpccjpcglclefindmkaj/https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/26993/1/D_Nasts_KSHS_7\(151\).Ndlio.pdf](https://chrome-extension://efaidnbmnnnibpccjpcglclefindmkaj/https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/26993/1/D_Nasts_KSHS_7(151).Ndlio.pdf)

12. Павлишин О., Баран І. Розмір має значення: як з'явилися короткі відео і чому від них важко відірватися. *Куншт*. 22 березня 2023 р. URL: <https://kunsht.com.ua/articles/rozmir-maye-znachennya-yak-z'yavilisya-kortki-video-i-chomu-vid-nix-vazhko-vidirvatisya>

13. Українське покоління Z: цінності та орієнтири. Результати загальнонаціонального опитування. Фонд ім. Фрідріха Еберта. К., 2017. 137 с. URL: chrome-extension://efaidnbmnnnibpccjpcglclefindmkaj/http://neweurope.org.ua/wp-content/uploads/2017/11/Ukr_Generation_ukr_inet-2.pdf

14. Четверикова Т. Г., Клехо О. В. Системи створення та використання відеоконтенту для реалізації дистанційного навчання. 2022. URL: <http://localhost/jspui/handle/123456789/286>

15. Bretous, M. (2022). Short-Form Video Trends Marketers Should Watch in 2022 [New Data]. URL: https://blog.hubspot.com/marketing/short-form-video-trends?hubs_content=blog.hubspot.com%2Fmarketing%2Fhow-video-consumption-is-changing&hubs_content-cta=short-form%20videos

16. Brame, C. J. (2015). Effective educational videos. Retrieved [today's date] from. 2015. URL: <http://cft.vanderbilt.edu/guides-sub-pages/effective-educational-videos/>

References:

1. Burda, M. I., & Vasyliova, D. V. (2021). Videolektsii u navchanni matematyky uchniv 5–6 klasiv [Video lectures in teaching mathematics to students of grades 5–6]. Informatsiini tekhnolohii i zasoby navchannia, 85(5), 14–28. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/ITZN_2021_85_5_4

2. Buchynska, D. L. (2015). Vykorystannia video v navchalnomu protsesi – potreba sohodennia [Using video in the educational process is a necessity today]. Elektronne naukove vydannia «Vidkryte osvittne eseredovyshche suchasnoho universytetu», 1, 101–107. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/oeemu_2015_1_12

3. Bukhta, Ya. (2019). Yak vchyteliu zrobyty osvittnie video v klasi chy vdoma [How a teacher can make an educational video in the classroom or at home]. Retrieved from <https://nus.org.ua/articles/yak-vchyteliu-zrobyty-osvittnye-video-v-klasi-chy-vdoma/>

4. Vember, V. P., & Buchynska, D. L. (2016). Suchasni typy navchalnoho video ta osoblyvosti yikh vykorystannia u navchalnomu protsesi [Modern types of educational video and features of their use in the educational process]. Osvitlohichnyi dyskurs, 1, 19–29. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/osds_2016_1_5

5. Hych, H. M. (2016). "Klipove" myslennia molodi: druh chy voroh navchannia? ["Clip" thinking of youth: friend or enemy of learning?]. Naukovi pratsi [Chornomorsko derzhavnoho universytetu

imeni Petra Mohyly kompleksu] Kyievo-Mohylianska akademiiia". Seria: Pedahohika, 269(257), 38–42. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchdped_2016_269_257_8

6. Deforz, H. V., & Khalilien, K. E. (2023). Otsinka vplyvu IKT na efektyvnost vyvchennia biolohii u zakladi zahalnoi serednoi osvity [Assessment of the impact of ICT on the effectiveness of studying biology in an institution of general secondary education]. Naukovi zapysky, 1, 7–15.

7. Hetta, V. H., Yermak, S. M., Dzhevaha, H. V., Shulha, O. M., Povechera, I. V., Nosovets, N. M., & Koliada, A. M. (2017). Dystantsiine navchannia: dydaktyka, metodyka, orhanizatsiia [Distance learning: didactics, methodology, organization]. Chernihiv. Retrieved from <http://erpub.chnp.edu.ua:8080/jspui/bitstream/123456789/6650/1/Dystantsiine%20navchannia%20dydaktyka%2C%20metodyka%2C%20orhanizatsiia.pdf>

8. Zhyhan, I. M., Kalashnikova, O. V., Kondratova, V. V., Prosha, A. V., & Chystiakova, L. O. (2023). Art-tekhnohii: navchalnyi posibnyk dlia 7 klasu zakladiv zahalnoi serednoi osvity, shcho vprovadzhuiut osvittniu prohramu «Liha krylatykh» [Art technologies: textbook for the 7th grade of general secondary education institutions implementing the "League of Winged" educational program]. Vol. 2. Kyiv: TOV «OP «Liha krylatykh».

9. Molodyk, K. (2024). Video – ulubleniy uchnivskiy format? Efektyvni stsenarii vykorystannia na urokakh u skarbnichku vchyteliim. NUSH [Video – favourite student format? Effective scenarios for use in lessons in the teachers' treasure bank. New Ukrainian School]. Retrieved from <https://nus.org.ua/articles/video-ulyubleniy-uchnivskiy-format-efektyvni-stsenariyi-vykorystannya-na-urokah-u-skarbnichkuvchytelyam/>

10. Kondratova, V. (Ed.). (2022). Motyvatsiia shkoliariv do tvorchoi diialnosti zasobamy obrazotvorchoho mystetstva. Informatsiino-metodychni materialy z dosvidu roboty Orlovoi Anny Viktorivny, vchytelia obrazotvorchoho mystetstva komunalnoho zakladu «Zahalnoosvitnia shkola I-III stupeniv № 5» Bobrynetskoi miskoï rady Kirovohrads'koi oblasti [Motivation of schoolchildren to creative activity by means of visual arts. Informational and methodological materials from the work experience of Orlova Anna Viktorivna, a teacher of fine arts at the communal institution "General Education School of I-III Levels No. 5" of the Bobrynetsk City Council of the Kirovohrad Region]. Kropyvnytskyi: KZ «KOIPPO imeni Vasylia Sukhomlynskoho».

11. Nastas, D. L. (2018). Vykorystannia videolektsii u pedahohichnii diialnosti dlia pidvyshchennia efektyvnosti spryniatia navchalnoho materialu studentamy [Using video lectures in pedagogical activities to increase the effectiveness of students' perception of educational material]. Komp'iuiter u shkoli ta simi, 7, 3–9. Retrieved from [https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/26993/1/D_Nasts_KSHS_7\(151\).Ndlio.pdf](https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/26993/1/D_Nasts_KSHS_7(151).Ndlio.pdf)

12. Pavlyshyn, O., & Baran, I. (2023, March 22). Rozmir maie znachennia: yak z'yavilisya kortki video i chomu vid nykh vazhko vidirvatisya [Size matters: how short videos appeared and why it is difficult to tear yourself away from them]. Kunsht. Retrieved from <https://kunsht.com.ua/articles/rozmir-maye-znachennya-yak-z'yavilisya-kortki-video-i-chomu-vid-nix-vazhko-vidirvatisya>

13. Fond im. Fridrikha Eberta (2017). Ukrainske pokolinnia Z: tsinnosti ta orientyry. Rezultaty zahalnonatsionalnoho opyuvannia [Ukrainian "Generation Z": Attitudes and Values. Nationwide opinion poll results]. Kyiv. Retrieved from http://neweurope.org.ua/wp-content/uploads/2017/11/Ukr_Generation_ukr_inet-2.pdf

14. Chetverykova, T. H., & Klekho, O. V. (2022). Systemy stvorennia ta vykorystannia videokontentu dlia realizatsii dystantsiinoho navchannia [Systems

of creating and using video content for the implementation of distance learning]. Retrieved from <http://localhost/jspui/handle/123456789/286>

15. Bretous, M. (2022). 6 Short-form video trends marketers should watch in 2022. Retrieved from https://blog.hubspot.com/marketing/short-form-video-trends?hubs_content=blog.hubspot.com%2Fmarketing%2Fhow-video-consumption-is-changing&hubs_content-cta=short-form%20videos

16. Brame, C. J. (2015). Effective educational videos. Retrieved from <http://cft.vanderbilt.edu/guides-sub-pages/effective-educational-videos/>

Valeriia Havrylivna Vlasova, PhD in Pedagogy, Senior Lecturer of the Department of Social and Humanitarian Education of Kyiv Regional In-Service Teacher Training Institute, Bila Tserkva, Ukraine, vlasovavg@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0003-1652-9809>

Viktoriia Valentynovna Ragozina, PhD in Pedagogy, Senior Research Scientist of the Laboratory of national and patriotic education of the Institute of Problems on Education of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine, vlvian@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0002-3694-2054>

Educational video content as an effective means of teaching fine arts to students

The article deals with the issue of using educational video content in teaching fine arts to students in institutions of general secondary education. The types and forms of educational video content, requirements for its development, stages of preparation, and technologies for creating video content, and the peculiarities of its use in visual arts lessons within the integrated course "Art" are explored.

Examples of video content created by fine arts teachers for educational purposes (video lectures and tutorials) are provided, along with recommendations for integrating this content into fine arts lessons within the integrated course "Art" to help students acquire knowledge and practical skills. These recommendations cover various stages of the lesson, including the introduction of new material, reinforcement and review, and summarization at the end of the semester or school year.

The article concludes that educational video content is a specially prepared educational product for learners, containing essential elements to enhance awareness and interest in the educational material. It is a highly effective pedagogical tool with significant potential (increasing learning motivation, facilitating the effective comprehension of educational material, its processing and application in practice, stimulating the acquisition of practical skills, and developing competencies). Creating and using educational video content depends on the teacher's willingness and experience using modern multimedia technologies.

Teachers are advised to consider the following requirements when creating and presenting educational video content to students: the short duration of the video, optimal content volume, format of information presentation that matches the students' age-related perceptual abilities, and quality of educational video content, among others. It is important to remember the supportive role of educational videos in the educational process, which cannot replace the teacher's delivery of educational material and the active learning of students, relying on the information, facts, sequences of work, creation of compositions, and other activities visually presented to students in the educational video.

Keywords: educational video content, educational video, art lessons, students, teaching fine arts.

Стаття надійшла до редакції 26.04.2024 р.